

Doeser, Fredrik, 2008. *In Search of Security after the Collapse of the Soviet Union. Foreign Policy Change in Denmark, Finland and Sweden 1988-1993*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics 126.

TEIJA TIILIKAINEN²

Är småstaternas säkerhetspolitik särskilt beroende av förändringar i den externa omgivningen eller kan även de statsinterna faktorerna anses spela en avgörande roll för den? Kan till exempel den allmänna opinionen eller den politiska oppositionen avsevärt påverka de säkerhetspolitiska valen? Dessa är centrala frågor i Fredrik Doesers doktorsavhandling som hör till området för de internationella relationerna. Avhandlingens empiriska studier är riktade till tre små nordiska stater, Danmark, Finland och Sverige. Dess tidsram omfattar de kritiska åren kring slutet av det kalla kriget och Europas politiska omvälvning 1988-1993.

Doesers avhandling är en gedigen undersökning: den omfattar i tryckt form sammanlagt 316 sidor av vilka 285 är textsidor. Texten är indelad i åtta kapitel av vilka det första är inledningskapitlet och det sista sammanfattar undersökningens resultat. I det andra och tredje kapitlet utvecklas den teoretiska utgångspunkten, eller teoriramen för studien och kapitlen fem till sju innehåller analysdelen där den teoretiska ramen tillämpas på de tre länderna sammanlagt i form av sju olika fallstudier av vilka tre gäller den danska, och

två finländska respektive svenska säkerhetspolitiken.

Fredrik Doesers avhandling bygger teoretiskt sätt på två olika teoritraditioner i studiet av internationella relationer. Den första härstammar från den så kallade politiska realismen som utgår ifrån staterna som de centrala aktörerna i internationella förhållanden. I ett internationellt system som domineras av oordning och maktkamp snarare är lag och ordning förväntas staterna först och främst vara intresserade av att förstärka sin egen maktposition. I ett dylikt system kan staternas agerande förklaras närmast genom att studera ändringar hos den internationella maktstrukturen. De statsinterna strukturerna och förhållandena är mindre viktiga i och med att de är underordnade staternas överlevnadslogik.

Doeser antar att detta – att förklara staterna utrikes- och säkerhetspolitiska åtgärder på basen av ändringar hos den internationella maktstrukturen – är en del av sanningen. Från denna teori härleder han således tre olika faktorer vilka på basen av existerande forskning kunde antas påverka de enskilda staternas säkerhetspolitik. Dessa är polariseringen av det internationella systemet (dvs ändringar i den centrala maktbalansen), graden av spänning hos detta system och graden av hot förorsakat av den närmaste supermakten. Doeser antar att dessa tre faktorer är väsentliga när det gäller att förklara den säkerhetspolitiska förändringen hos småstater och med hjälp av fallstudierna granskar han i vilken utsträckning detta stämmer.

Doeser nöjer sig dock inte med dessa så kallade externa faktorer utan bygger sin avhandling även på en annan teoritradition i internationella relationer. Denna tradition utgår ifrån att också de statsinterna faktorerna är nödvändiga och bör tas i beaktande om man avser förklara sta-

2 Teija Tiilikainen är direktör för Europaforskningsnätverket vid Helsingfors universitet.
E-post teija.tiilikainen@helsinki.fi

ternas utrikespolitik. Staterna är inte enhetliga aktörer; det finns gott om interna förhållanden som påverkar. Som den politiska realismen är även denna tradition mångformig och omfattar speciellt olika skolor beträffande sättet att gestalta de interna faktorerna och deras betydelse. Inspirerad speciellt av Margaret Hermanns och Joe Hagans arbete härleder Doeser från denna tradition faktorer som kan delas i tre grupper. Den första har med regeringens koherens och sammansättning att göra. Den andra ansluter sig till den politiska oppositionens styrka och enighet och den tredje till den allmänna opinionen.

Fredrik Doesers avhandling är så uppbyggd att författaren går igenom sju fall av säkerhetspolitisk förändring med utgångspunkt i de sex potentiella förklarande faktorerna. Doeser försöker också visa graden av betydelse som de olika faktorerna har som förklaringsmodell. I slutsatserna kommer författaren även med några förklaringar varför vissa faktorer hade mera betydelse hos vissa specifika fall av förändring än andra.

Ännu ett intressant och relevant element måste identifieras hos den teoretiska ramen. Doeser utgår inte ifrån att varken de externa eller interna faktorerna som sådana skulle påverka staternas agerande. På detta ställe för han in begreppet perceptioner eller uppfattningar och hävdar att det är genom att påverka beslutsfattarnas uppfattningar som de nämnda faktorerna påverkar politiken. För att undersöka faktorernas betydelse skall man således granska beslutsfattarnas uppfattningar av dem. En förändring till exempel i den internationella maktbalansen kan uppfattas på många olika sätt av olika beslutsfattare. Doeser utgår ifrån att de officiella ledargestalterna såsom ministrar – och presidenten i Finlands fall – också är de faktiska

beslutsfattarna och undersöker därför hur de uppfattade det egna landets position. Undersökningens källmaterial begränsar sig huvudsakligen till officiella tal och uttåganden medan bristen på andra källor såsom intervjuer och memoarer är uppenbar. Båda valen är något problematiska och hade åtminstone krävt ytterligare problematisering. Man borde först ha redogjort för de grunder på vilka man kan anta att de grundlagsenliga makthavarna är i nyckelpositionen i den säkerhetspolitiska beslutsprocessen oberoende av tid och kontext. För det andra borde man ha ägnat lite mera uppmärksamhet åt frågan i vilken utsträckning det är problemfritt att studera makthavarnas perceptioner med hjälp av officiella källor.

Allmänt sett är dock Fredrik Doesers teoretiska ram mycket rik och omfattande och erbjuder en relativt bra utgångspunkt för den empiriska analysen. Ramen är mycket omsorgsfullt uppbyggd. När den sedan tillämpas på de empiriska fallen sker det i form av en mycket noggrann och mångsidig analys av en period som innehöll mycket turbulens hos den internationella omgivningen lika väl som hos de tre nordiska ländernas inrikespolitiska liv.

Fredrik Doeser ritlar en intressant bild av tre nordiska grannländer vilka tycktes ha mycket gemensamt vad gäller sättet att gestalta Europas förändring efter kriget och dra konklusioner för den egna säkerhetspolitikens del. För alla utgjorde denna tidsepok ramen för en säkerhetspolitisk förändring som för Danmarks del omfattade också mera snabba förändringar medan Finland och Sverige för det mesta ändrade sin säkerhetspolitik gradvis. De tre länderna visade sig också att ha andra betydande skillnader i den säkerhetspolitiska processen. De flesta skillnaderna kan upptäckas mellan det allierade och inrikespolitiskt mera 'deltagande'

Danmark (som präglas av minoritetsregeringar och folkomröstningstraditionen) och de alliansfria Finland och Sverige. Skillnaderna har både med de externa och interna faktorernas inverkan att göra. Den allmänna uppfattningen att de statsinterna faktorerna påverkar den danska säkerhetspolitiken mera än den svenska eller finländska får stöd från undersökningen. Undersökningen ger däremot bevis på större likheter mellan den svenska och finländska säkerhetspolitiska processen under denna brytningstid än vad som vanligtvis har uppfattats.

Doesers värdefulla forskningsinsats hade kunnat ytterligare förstärkas om teoriramen hade innehållit ett bättre redskap för studiet av växelverkan mellan de externa och interna faktorerna. Då hade undersökningens slutsatser kunnat kompletteras med mera detaljerad kunskap om förhållandet mellan dessa två typer av faktorer uppbyggt hos de enskilda beslutsfattarnas perceptioner och agerande och vilka faktorer kan antas påverka det hur de från fall till fall accentueras? En dylik fokus hade möjliggjort att man hade fått ännu mera ut av den omfattande empirin som Doeser nu gått igenom med en väl omfattande men en aning ytlig teoriram.

Ett sätt att öka kunskapen uttryckligen om småstaternas säkerhetspolitiska agerande hade erbjudits om författaren hade inkluderat i studiet åtminstone en stat som inte uppfyller kriterierna för en småstat. Genom att studera hur en större makt – som vanligtvis räknas till de krafter som ansvarar för den internationella ordningen och inte till dem som får anpassa sig till den – definierade sin position i Europas säkerhetspolitiska omvälvning hade man ytterligare kunnat belysa storleken betydelse för staternas säkerhetspolitik.

Akademiska avhandlingar skulle inte vara akademiska om det inte fanns en möjlighet att förbättra dem. Utöver de akademiska kvaliteterna är Fredrik Doesers undersökning dock en intressant och underhållande bok. Den är välskriven och välstrukturerad. Den innehåller många intressanta detaljer om de tre nordiska grannländerna i en epok av internationell omvälvning. Utöver sitt huvudtema, de nordiska ländernas säkerhetspolitik, bidrar den till vår kunskap om det utrikespolitiska systemets komplexitet och om den utmanande konstellationen där beslutsfattarna fungerar.

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.se

